

TIS KRIMMENEEL (14)

Willemijn van melis, een onnozele maagd.

Peter van de Elsen

Op 17 september 1740 wordt Joannes van Melis in de Gemertse kerk gedoopt. Hij is een onwettige zoon van Willemijn Casper Janse van Melis en Michaël van Nieuwstadt (1).

Op zich niet zo bijzonder. In de registers wordt veelvuldig gewag gemaakt van onwettige kinderen. Nagenoeg altijd gaat het om kinderen waarvan de moeder een lagere sociale positie innam dan de verwekker. Een huwelijk, indien het om ongetrouwen ging, was om die reden uitgesloten. De man kon zich ervan af maken door een grote som geld te betalen en daarmee was de kous meestal af (2). Dat de verwekker weleens tegensputterde blijkt uit de geschiedenis van Willemijn van Melis.

In de 18de eeuw wordt de hogere burgerij steeds rijker. Zij kunnen het zich permitteren om personeel in huis te nemen. Vele Gemertse meisjes verhuren zich als dienstmaagd in de steden Helmond, Eindhoven, Den Bosch en zelfs tot in Rotterdam en Haarlem. Zo ook Willemijn Casper van Melis. Zij ging in 1737 op haar tweeëntwintigste jaar dienen bij procureur Michaël van Nieuwstadt in Helmond (3). Ze viel vooral bij de heer des huizes goed in de smaak en hij begon kort na haar komst haar het hof te maken en te liefkozen. Maar Willemijn weerde hem af door te zeggen dat zo'n houding een gehuwde man niet paste. Van Nieuwstadt gaf zijn pogingen niet op en "omme de onnosele suppliant (dit is Willemijn) nog meer te verstricken en te gauwer sijne geijle lusten over te halen" gaf hij haar zelfs voorbeelden uit de bijbel om te bewijzen dat "wanneer een vrouw onvrugtbaer sijnde en den man

bij zijn dienstmaegt inging, sulcx geen sonde was". Willemijn bleek niet tegen de overmacht van haar werkgever opgewassen. Door hun "vleeselijke conversatiën is Willemijn geïmpregneert en beswangert geworden". Als gevolg daarvan bracht ze op 16 september 1740 een zoon ter wereld.

Van Nieuwstadt raakte nogal overstuur toen hij merkte dat Willemijn zwanger was. Het mocht niet uitkomen dat hij zich aan overspel schuldig had gemaakt. Daarom liet hij het meisje naar het Land van Luik



William Hogarth (1697 - 1764). De titel van de twee afbeeldingen: Before and After. (Courtesy of the Metropolitan Museum of Art, Harris Brisbane Dick Fund, 1932). Op het linker schilderij (Before) hangt naast het hemelbed een schilderij van Amor die zijn pijlen richt.

vertrekken om aldaar het kind te baren. Zoals in die dagen dan gebruikelijk zou het kind dan in een weeshuis of in een pleeggezin groot gebracht worden. Doordat Willemijn ziek werd viel het plan in duigen. Ze keerde terug naar haar ouders in Gemert.

Elisabeth van Flodrop, de echtgenote van Michaël van Nieuwstadt, werd het allemaal wat te veel. Nog voordat het buitenechtelijk kind van haar man ter wereld kwam, overleed zij op 6 juli 1740. Haar man was intussen in een rechtsprocedure verwickeld met zijn voormalige



Op het rechter schilderij (After) heeft Amor raak geschoten. In tegenstelling tot Before kijkt de man nu verdwaasd en het meisje is niet langer afwerend. De hond slaapt en de spiegel, symbool voor het maagdevlies, is gebroken.

dienstmaagd.

Willemijn eiste een schadevergoeding van vijfhonderd gulden "tot defloratie off verbeteringe van hare eere", plus veertig gulden voor de kraamkosten. Ze werd in de rechtszaak bijgestaan door notaris J.F. Walraven. Het mocht niet baten. Op 17 januari 1743 wordt Van Nieuwstadt veroordeeld tot het betalen van de proceskosten. De overige eisen worden afgewezen.

Dat Van Nieuwstadt er zo goedkoop vanaf kwam lag niet zozeer aan zijn manier van pleiten. Hij kwam niet verder dan zijn voormalige dienstbode te overladen met scheldpartijen en beledigingen. De positie van de vrouw is geheel ondergeschikt aan die van de man, zeker als het om een dienstbode gaat, die men vaak tot het bezit rekende waar men naar eigen believen over kon beschikken. Overspel was verboden sinds de zeventiende eeuw. Toch zouden vrouwen nog enkele eeuwen slechts bij wijze van uitzondering hun recht kunnen halen. Alleen als de vrouw enig aanzien had, dan was het recht haar wel eens gunstig gezind en zorgde de man voor het onderhoud van het kind.

Van Nieuwstadt had na de dood van zijn vrouw met Willemijn kunnen trouwen, maar voor de procureur was de voormalige dienstbode te min. De weduwnaar had andere plannen. Op 25 december 1740 trouwt hij ten overstaan van notaris Walraven met het tweeëntwintigjarige meisje Elisabeth Becx. Nog geen tien maanden later, op 11 oktober 1741, wordt hun eerste zoon gedoopt. In de daarop volgende jaren zouden nog vier kinderen uit dit huwelijk voortkomen.

Noten:

1. Doopboek Gemert 17 september 1740: Joannes zoon van Willemijntje Melis en Michaël Neustadt, onwettig kind. Willemijn is op 28 november 1714 gedoopt als dochter van Casparus Jansen van Melis en Godefrida Jansen.
2. Voor algemene opmerkingen zie: Jos van Ussel, *Intimiteit*, Antwerpen 1975; idem, *Geschiedenis van het seksuele probleem*, Meppel 1968; Coen van Emde Boas, *Geschiedenis van de seksuele normen*, Kapellen 1985.
3. Met dank aan Bertus van Berlo die mij attendeerde op een artikel in het Helmonds Dagblad waarin onder de rubriek "Uit de stadscommie" eerder melding werd gemaakt van het relaas van Willemijn van Melis. Gemeentearchief Helmond, RA Helmond inv. nrs. 115 en 378 en DTB Helmond nr. 12.

dienstmaagd.

Willemijn eiste een schadevergoeding van vijfhonderd gulden "tot defloratie off verbetering van hare eere", plus veertig gulden voor de kraamkosten. Ze werd in de rechtszaak bijgestaan door notaris J.F. Walraven. Het mocht niet baten. Op 17 januari 1743 wordt Van Nieuwstadt veroordeeld tot het betalen van de proceskosten. De overige eisen worden afgewezen.

Dat Van Nieuwstadt er zo goedkoop vanaf kwam lag niet zozeer aan zijn manier van pleiten. Hij kwam niet verder dan zijn voormalige dienstbode te overladen met scheldpartijen en beledigingen. De positie van de vrouw is geheel ondergeschikt aan die van de man, zeker als het om een dienstbode gaat, die men vaak tot het bezit rekende waar men naar eigen believen over kon beschikken. Overspel was verboden sinds de zeventiende eeuw. Toch zouden vrouwen nog enkele eeuwen slechts bij wijze van uitzondering hun recht kunnen halen. Alleen als de vrouw enig aanzien had, dan was het recht haar wel eens gunstig gezind en zorgde de man voor het onderhoud van het kind.

Van Nieuwstadt had na de dood van zijn vrouw met Willemijn kunnen trouwen, maar voor de procureur was de voormalige dienstbode te min. De weduwnaar had andere plannen. Op 25 december 1740 trouwt hij ten overstaan van notaris Walraven met het tweeëntwintigjarige meisje Elisabeth Becx. Nog geen tien maanden later, op 11 oktober 1741, wordt hun eerste zoon gedoopt. In de daarop volgende jaren zouden nog vier kinderen uit dit huwelijk voortkomen.

Noten:

1. Doopboek Gemert 17 september 1740: Joannes zoon van Willemijntje Melis en Michaël Neustadt, onwettig kind. Willemijn is op 28 november 1714 gedoopt als dochter van Casparus Jansen van Melis en Godefrida Jansen.
2. Voor algemene opmerkingen zie: Jos van Ussel, *Intimiteit*, Antwerpen 1975; idem, *Geschiedenis van het seksuele probleem*, Meppel 1968; Coen van Emde Boas, *Geschiedenis van de seksuele normen*, Kapellen 1985.
3. Met dank aan Bertus van Berlo die mij attendeerde op een artikel in het Helmonds Dagblad waarin onder de rubriek "Uit de stadscommen" eerder melding werd gemaakt van het relaas van Willemijn van Melis. Gemeentearchief Helmond, RA Helmond inv. nrs. 115 en 378 en DTB Helmond nr. 12.